

Ірина ТЕЛЕГУЗ, Андрій ТЕЛЕГУЗ
(Київ, Україна)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ТОПОНІМИ МІСТ УКРАЇНИ

Топоніми міст та інших населених пунктів сучасної України на момент відновлення незалежності у 1991 р. мали величезний спадок імперського російського та радянського впливу. Тривалий процес перейменувань засвідчив, що зміни в цій сфері залежать як від політичних рішень, так і відображають зміни в свідомості еліти та суспільства. Очевидним є той факт, що топоніми ще й впливають на історичну пам'ять та національну ідентичність. Водночас ставлення суспільства до перейменувань теж певною мірою віддзеркалює рівень його національної свідомості та ті зміни, які відбувалися чи не відбулися в системі національних цінностей. До прикладу, результати опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, проведені у серпні 2022 року, засвідчили, що «майже 57 % опитаних підтримали ідею перейменування вулиць та площ, пов'язаних з РФ, Російською імперією та Радянським Союзом» [1]. Відповідно ці ж настрої впливали і на процес перейменувань на місцях. Тож не дивно, що досі маємо приклади непоодиноких відмов змінювати старі назви, навіть попри дію законів України. І тут важливим є такий момент цього соціологічного дослідження, який демонструє, що «негативне ставлення до перейменування переважає лише у південних областях країни: 42% висловилися проти перейменування, 27% підтримало перейменування, 18% зазначили, що їм байдуже і 13% не змогли відповісти на це питання. У східних областях (які не перебували на момент опитування під окупацією – Авт.) більшість підтримує декомунізацію та дерусифікацію вулиць, проти виступає вдвічі менше респондентів (24%). У центральних та західних регіонах абсолютна більшість теж висловлюється за перейменування топонімів» [1].

Вважаємо, що події російсько-української війни з 2014 р. вплинули та значною мірою активізували зміни топонімів України. Під впливом декомунізації та деколонізації ці тенденції значно зруши-

ли з місця в масштабах всієї держави. Слушною є думка, що «друга хвиля перейменувань почалася в Україні після 24 лютого 2022 р. і має деколонізаційну спрямованість. Вона пов'язувалася з відмовою від назв, пов'язаних не стільки з комуністичним минулим, скільки з російською спадщиною загалом» [2, 120].

Одним із аспектів впливу сучасної російсько-української війни є поява урбанонімів, які пов'язані як із учасниками цієї війни та волонтерами, так і тими діячами та військовими формуваннями, які боролися за українську державу в минулому столітті. Активний процес зміни назв розгорнувся у столиці та багатьох інших містах. «Департамент суспільних комунікацій КМДА підготував єдину брошуру, де зібрано всі перейменовані об'єкти вуличної мережі протягом 2014–2022 років. З 436 об'єктів половина – 202 об'єкти – перейменовані цього року, після початку повномасштабного вторгнення в рамках процесу дерусифікації за окремою процедурою... У топонімах Києва закарбовані й імена Героїв, які захищали Україну» [3]. У м. Києві внаслідок перейменувань 2022–2023 років зафіксовані такі назви: Героїв Маріуполя, Українських Героїв, Романа Ратушного, Морських піхотинців, Гетьмана Павла Скоропадського, Сірожупанників, Андрія Мельника тощо [4]. Наприклад, офіційний сайт міської ради м. Біла Церква подає інформацію про те, що у результаті перейменування у 2022 році з'явилися такі вулиці пов'язані із теперішньою війною з росією: Зенітного полку, Ігоря Каплуненка, Добровольчих батальйонів, Героїв 72-ї Бригади, Героїв Маріуполя, Волонтерська, а також із подіями боротьби за власну державу у ХХ ст., зокрема проти більшовиків: Козачої ради, Чорних Запорозжців, Петра Дяченка, Якова Гандзюка, Павла Скоропадського, Михайла Сидорянського, Героїв УПА, Василя Вишиваного та ін. [5]. Подібні тенденції можемо спостерігати і в масштабах всієї України. Поява вулиць, провулків проспектів, площ, які носять прізвища видатних українських діячів тощо – все це певним чином сприяє заповненню міського простору українськими національно-культурними смислами та цінностями та тісно пов'язане з формуванням історичної пам'яті через такі зміни в міському середовищі.

Отже, вплив сучасної російсько-української війни на топоніміку міст України цілком очевидний. Ці зміни відбувалися внаслідок прийнятих законів, а також діяльності відповідних топонімічних комісій на місцях. Активна роль громадських діячів

також мала місце. При цьому варто наголосити, що повномасштабний напад росії значно прискорив та активізував процес перейменування вулиць. По суті, під час війни відбувається відхід від імперського російського та радянського культурного простору і це має пряме відношення до змін урбанонімів українських міст, які раніше носили прізвиська російських поетів, письменників, політичних діячів тощо. Прізвиська українських героїв, які загинули в боротьбі за українську державу в сучасній війні, а також виборювали право мати власну державу понад сто років тому практично одночасно з'являються в українському міському просторі. Відновлення історичної пам'яті про українських діячів культури, політиків, військових тощо минулих століть відбувається на тлі найбільшої війни в Європі з часів Другої світової.

ЛІТЕРАТУРА

1. Як трансформується ставлення українців до декомунізації, УПЦ МП та націоналізму під час війни з Росією. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-transformuetsya-stavlennya-ukraintsiv-do-dekomunizatsii-upts-mp-ta-natsionalizmu-pid-chas-viyni-z-rosieyu>
2. Калакура О. Я. Історико-культурна спадщина як цивілізаційна цінність і пріоритет етнонаціональної пам'яті українського народу. *Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Україна, Київ, 25 травня 2023 року* / За загальною редакцією Стадника М. М. Відповідальний редактор: Ятченко В. Ф.; організаційний секретар: Сцібан О. Є. Київ: НДІУ, 2023. С. 118–123.
3. Катаєва М. Назви столичних вулиць, перейменовані у 2014–2022 роках, зібрали в одній брошурі. *Вечірній Київ*. 28 грудня 2022. <https://vechirniy.kyiv.ua/news/76390/>
4. Перелік вулиць у місті Києві, які перейменовані протягом 2022–2023 років URL: <https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/9845.pdf>
5. Перейменування вулиць. Білоцерківська міська рада. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/5527>